

*Коцьолко І.П., Недзведовська О.Є.,
Національний університет "Острозька академія"*

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

У даній статті проаналізовано стан податкових надходжень до Зведеного бюджету України за 2004-2007рр. та за допомогою адаптивного моделювання зроблено прогноз цих надходжень на 2008-2012рр.

У період, коли держава стала на шлях до ринкової економіки, податки відіграють настільки важливу роль, що можна цілком впевнено стверджувати, що без чітко впорядкованої податкової системи, яка відповідає умовам розвитку вітчизняного виробництва, ефективної ринкової економіки не збудувати. Розвиток економіки регулюється фінансово-економічними методами: застосуванням налагодженої системи оподаткування, маневруванням позичковим капіталом і процентними ставками, виділенням із бюджету капітальних вкладень і дотацій, державних закупівель тощо. Податки в цьому комплексі посідають центральне місце. Вони, як і всі економічні відносини, потребують постійного контролю [6, с. 24].

Формування податкової політики на засадах економічної ефективності, стабільності, прозорості й наближення її до міжнародних та європейських стандартів неможливе без постійного аналізу податкових надходжень.

Разом з тим, податкові надходження як економічна категорія та обсяги їх надходжень потребують постійного удосконалення, оскільки їх розміри і база оподаткування постійно змінюються. Для ефективного функціонування економіки будь-якої країни є необхідним постійно проводити аналіз та структуру податкових надходжень, а також прогнозувати їх обсяги в майбутньому. Це необхідно для того, щоб правильно розподілити фінансування статей витрат державного бюджету, втілення в життя довгострокових проектів [7, с. 254].

Отже, актуальність даного дослідження є очевидна, оскільки аналіз та прогноз податкових надходжень є дуже важливим питанням, яке потребує постійного дослідження.

Метою даного дослідження є провести структурний та кількісний аналіз податкових надходжень, а також спрогнозувати суму податкових надходжень на 2008 – 2012 роки.

Проблеми теорії і практики податкових надходжень та їх структура розглядалися у наукових працях як зарубіжних учених, так і вітчизняних. Зокрема, питання теорії досліджували російські вчені: А.В. Бризгалін, Ю.Ф. Кваша, А.Н. Козирін, О.А. Ногіна, В.М. Родіонова, С.О. Шохін, І.І. Кучеров, О.Ю. Судаков, І.А. Орешкін, Є.Н. Євстігнєєв та інші. Деякі питання організації та класифікації податкового контролю висвітлено у наукових працях таких українських вчених: Л.К. Воронової, Г.Ю. Ісаншиної, М.П. Кучерявенко, Л.А. Савченко, Л.М. Касьяненко, М.І.Крупки, Л.О. Зазвонової, Ф.Ф. Фоміна, В.М. Мельника, М.М. Весельського, А.М. Поддєрьогіна та інших.

Сучасна ринкова економіка не може існувати без податків, зборів та інших платежів до бюджету. Податки – дуже складна і надзвичайно впливова на всі економічні явища та процеси фінансова та юридична категорія. Можна без перебільшення сказати, що, з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту народу.

Податки – це обов'язковий елемент економічної системи держави незалежно від того, яку модель економічного розвитку вона вибирає, які політичні сили перебувають при владі. Відсутність податків паралізує фінансову систему держави в цілому, робить її недієздатною і в кінцевому підсумку – позбавленою будь-якого сенсу.

Об'єктивною реальністю є те, що за наявних економічних умов підприємницькі структури та громадяни повинні віддавати частку своїх доходів на загальнодержавні суспільні потреби, а натомість одержувати від держави безплатні блага та послуги [5, с. 235].

Податки – це обов'язкові платежі фізичних та юридичних осіб до центрального і місцевого бюджетів, здійснювані у порядку і на умовах, що визначаються законодавчими актами тієї чи іншої країни. Найповніше сутність податків характеризують

виконувані ними функції: фіскальна і регулююча. В усіх державах на різних етапах їхнього історичного розвитку податки виконували передусім фіскальну функцію, тобто забезпечували централізацію певної частини ВВП в державному бюджеті з метою фінансування державних витрат.

Законодавством про Державний бюджет України визначено, що до 70 відсотків надходжень до Зведеного бюджету складають податки й інші платежі, які контролюють органи державної податкової служби [7, с. 135].

Отож, роль ДПС України в формуванні бюджету країни є очевидною. Розглянемо суму податкових надходжень в структурі Зведеного бюджету України за останні роки, які надійшли внаслідок функціонування ДПА (див. додаток А).

Загальна сума надходжень до Зведеного державного бюджету у 2005 році становила 134030,1 млн. грн., причому сума податкових надходжень становила 98065,2 млн. грн., що становить 73,17%. Якщо порівнювати ці дані з 2006 роком, то необхідно сказати, що сума податкових платежів зростала на 28% (27677,9 млн.грн.), а на грудень 2007 року приріст становив 16991,1 млн. грн., зрісши на 14% в порівнянні з попереднім роком. Таке зростання відбулось в першу чергу через поступове збільшення податкової бази, зростання кількості суб'єктів господарювання, які вийшли з тіні і почали платити податки.

Серед податків найбільша частка припадає на ПДВ – 22,78% (30537,4 млн. грн.) в 2005 році, 29,34% (50396,6 млн. грн.) в 2006 році, 27,56% (53781,8 млн. грн.) в грудні 2007 року. Тобто обсяг ПДВ поступово зростав протягом 2006 – 2007 років на 19859,2 млн. грн. і 3385,2 млн. грн. відповідно. В процентному вираженні це становить 65% і 7%. Зростання відбулось внаслідок збільшення обсягу товарообороту в країні.

Трохи інша ситуація спостерігається із акцизними зборами. Так, сума цього збору у 2006 році у порівнянні з 2005 роком зросла на 662,7 млн. грн. (8%) і склала 8608,1 млн. грн.. Наступного ж 2007 року, сума акцизного збору зросла на 12% (1000,7 млн. грн.) у порівнянні з 2006 роком і склала 9608,8 млн. грн.. Загалом же частка акцизного збору досить мала в структурі доходів Зведеного бюджету України (5,93% у 2005 р., 5,01% у 2006 р., 4,92% на початок грудня 2007 року). Доходи до бюджету змінюються, в залежності від обсягів підакцизних товарів.

Що ж стосується податку з доходів фізичних осіб, то його

частка в структурі доходів становила 12,93% (17325,2 млн. грн.) у 2005 році, 13,27% (22791,1 млн. грн.) у 2006 році і 15,72% (30672,1 млн. грн.) на кінець 2007 року. Темп росту складав 132% у 2006 р., порівняно із 2005 роком, і 135% у 2007 році, порівняно із попереднім роком. Зростання відбулось через часткове зростання заробітних плат, а також внаслідок невеликого росту кількості числа працюючих.

Спостерігався також приріст податку на прибуток підприємств на 2708 млн. грн. у 2006 році та 2595,5 млн. грн. у 2007 році, порівняно із попередніми роками. Загалом же частка податку на прибуток підприємств в загальній структурі доходів Зведеного бюджету зменшувалася поступово з 17,51% (23464,1 млн. грн.) у 2005 року до 15,24% (26172,1 млн. грн.) у 2006 році та до 14,74% (28767,6 млн. грн.) у 2007 році. Зростання податкових надходжень від оподаткування прибутку підприємств відбулось через зростання рівня прибутковості, а також внаслідок збільшення кількості самих підприємств.

Всі інші статті доходів Зведеного бюджету України також зростали за період 2005 – 2007 років і на початок грудня 2007 року досягли 195138 млн. грн., що на 23389,8 млн. грн. (14%) більше ніж за аналогічний період 2006 року. У 2006 році приріст становив 28% у порівнянні з 2005 роком, або це становить 37718,1 млн. грн.

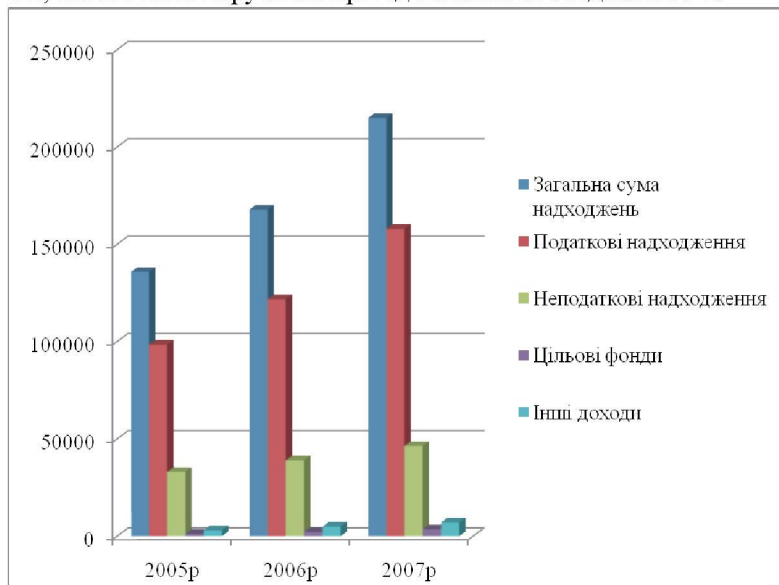
Зростання податкових надходжень прямо пов'язане із ВВП країни. Так як обсяги валового внутрішнього продукту за період 2005 – 2007 років зростали, то і сума податкових надходжень теж росла, що є позитивним моментом функціонування держави.

Необхідно зауважити що саме бюджет держави забезпечує її платоспроможність на внутрішньому і зовнішніх ринках, а отже, економічно-політичну незалежність України. А також основні показники бюджету є обличчям країни на міжнародному ринку [16].

Отже, проаналізувавши структуру доходів Зведеного бюджету України можна зробити висновок, що податкові надходження забезпечують левову частку (близько 73%) загальних доходів (див. рис.2.2.).

З графіка чітко видно переважаючу частку податкових надходжень в структурі зведеного бюджету України. Так, при загальній сумі надходжень до Зведеного державного бюджету у розмірі 195138 млн.грн., сума податкових надходжень станови-

ла 143724 млн. грн., або 73%. Можна сказати, що забезпечення здійснення виплат в бюджет в значній мірі залежить від діяльності ДПСУ, а саме від її організаційної побудови, та принципів, якими вона керується при здійсненні своєї діяльності.

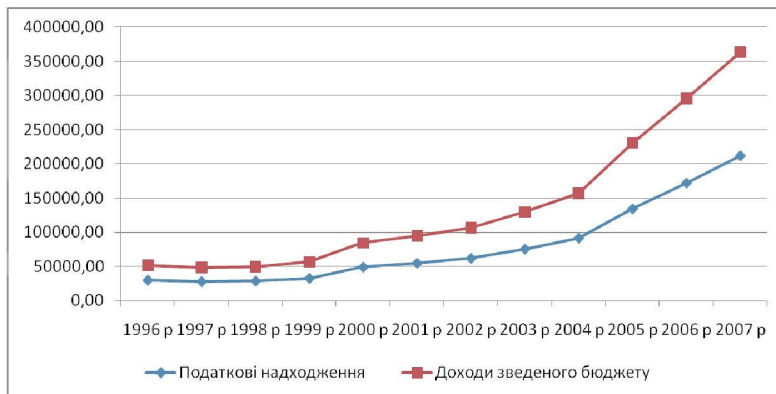

Рис. 1. Доходи Зведеного бюджету України за 2005 – 2007 роки.

Отже, сума податкових надходжень за період 2005-2007 році була досить стабільною і постійно зростала, хоча існує ряд недоліків, яким необхідно негайно приділити увагу для їх ліквідації і кращого функціонування податкової системи в цілому.

Розмір податкових надходжень є індикатором розвитку держави і для того, щоб можна було реалізовувати довгострокові економічні чи соціальні програми, необхідно мати хоча б якесь уявлення про майбутні суми надходжень бюджету, а від так і податків. На сьогоднішній день існує досить багато різних способів моделювання і прогнозування економічних явищ та процесів [26, с. 125].

Знаючи загальну суму доходів зведеного бюджету і те, що податкові надходження становлять 70-72% бюджету, легко можна вирахувати суму податкових надходжень (див. рис. 2.3.)

Рис.2. Залежність доходів зведеного бюджету України від податкових надходжень за 1996 – 2007 роки

Як бачимо простежується пряма залежність між податковими надходженнями і загальними доходами зведеного бюджету. Так, можна зробити висновок, що починаючи з 1999 року, сума податкових надходжень почала поступово зростати, із 49150 млн. грн. до 211399 млн.грн. у 2007 році. Таке зростання пояснюється поступовим піднесенням економіки, більшою стабілізацією законодавства, а також не потрібно відкидати інфляційні процеси, які протягом останніх років значно прогресують.

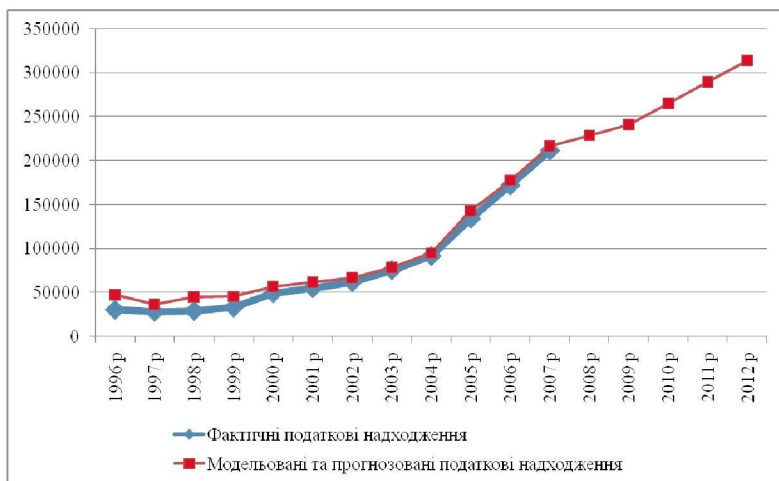
Маючи велику кількість даних можна зробити прогноз податкових надходжень на наступні роки. Використовуючи адаптивну модель, в основі яких лежить експоненційне згладжування, яке базується на припущенні про те, що статистичні дані мають різну інформативну цінність. Найбільш важливою є інформація про останні періоди функціонування економіки. По мірі віддалення від останніх періодів, дані починають старіти, моделі, що враховують такі дані стають неточними.

Модель побудуємо на основі Рядів Тейлора, що дає змогу краще описати явище, через використання в моделюванні факторіалів. На основі створеної моделі зробимо прогноз на наступні 5 років (2008 р, 2009 р, 2010 р, 2011 р, 2012 р.) податкових надходжень до Зведеного бюджету України (див. рис. 2.4.). Модельовані та дійсні значення дещо відрізняються між собою,

це залежить від показника альфа – ξ (в даному випадку $\xi=0,5$).

Отже, проаналізувавши дану модель, можна зробити висновки про її адекватність. Якщо використати основні параметри оцінки моделей, то можна сказати, що модель є адекватною, тобто правильно описує явище. А отже і прогноз, зроблений на основі даної адаптаційної моделі на 2008 – 2012 роки є правильний.

Із створеної моделі можна сказати, що у 2008 році податкові надходження становитимуть 228993 млн. грн., у 2009 році – 241164 млн. грн., потім, 2012 році – 314189 млн. грн..

Рис. 3. Модельовані та прогнозовані суми податкових надходжень до Зведеного бюджету України на 1996 – 2012 роки

Отже, розвиток податкової системи України має очевидну тенденцію поліпшення, про що свідчить поступово зростаюча та прогресуюча сума податкових надходжень до Зведеного державного бюджету України. І як свідчить економкоматематичний прогноз, така тенденція спостерігатиметься і в майбутньому, що є позитивним моментом у економічному розвитку країни.

Податкова система країни є продуктом не лише економічного, а й політичного розвитку суспільства. Вона віддзеркалює інтереси різних суспільних груп та політичних партій і становить

результат консенсусу, до якого прийшли ці сили в процесі ухвалення податкових законопроектів. Процес структуризації суспільства і парламенту в Україні ще не завершився, і досягнення консенсусу є проблематичним. Тому і показники надходжень до бюджету не є поки що максимальними. Однак, нині можна стверджувати, що в Україні створено податкову систему, яка дає змогу мобілізувати кошти в розпорядження держави, здійснювати їхній розподіл та перерозподіл на цілі економічного і соціального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про державну податкову службу в Україні” від 4.12.1990 р. // www.rada.gov.ua
2. Закон України “Про Державний бюджет України на 2001 р.” від 7.12.2000 р. // www.rada.gov.ua
3. Положення про Департамент з питань адміністрування акцизного збору і контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів Державної податкової адміністрації України, затверджене Наказом Державної податкової адміністрації Країни від 21.08.2001 р. // www.rada.gov.ua
4. Трансформація державної податкової служби України: Монографія. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004.
5. Організація правової роботи в органах державної податкової служби України: теорія, методологія практика: Монографія. – Ірпінь: національна академія ДПС України, 2004.
6. Правова робота в органах державної податкової служби України: Національний посібник. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004.
7. www.sta.gov.ua
8. www.ac-rada.gov.ua
9. www.minfin.gov.ua
10. www.rada.gov.ua
11. www.cm-rada.gov.ua
12. www.ukrstat.gov.ua